

УДК 378.4 (494)

О.В. Татаринцев
м. Біла Церква**Компетентнісний підхід до підготовки асистентів-учителів для роботи
в інклюзивних класах**

Розглядаються основні аспекти професійної педагогічної підготовки асистентів учителів до роботи з дітьми, які мають особливі освітні потреби: реалізація програмно-методичного комплексу у курсовий період та диференційовані форми підвищення кваліфікації у міжкурсний період.

Ключові слова: професіограма, програмно-методичний комплекс, компетентність, професійна компетентність асистентів учителів, компетентнісний підхід, інклюзія.

In the article the basic aspects of professional pedagogical preparation of assistants teachers to work with children with the special educational necessities are exposed: realization of program-methodical complex in a course period and differentiated forms of the in-plant training in an intercourse period.

Keywords: *professiogram, program-methodical complex, competence, professional competence of assistants teachers, competence approach, inclusion.*

Вступ. В умовах сучасного розвитку національної освіти в Україні активізується пошук шляхів і засобів удосконалення професійно-педагогічної підготовки педагогів до роботи з дітьми, що мають особливості психофізичного розвитку.

Успіх розвитку загальноосвітніх навчальних закладів, що впроваджують інклюзивне навчання, значною мірою визначається знаннями, творчим потенціалом, професійною майстерністю і загальною педагогічною культурою їх працівників. Все це обумовлює актуальність проблеми ефективної організації професійної педагогічної підготовки асистентів учителів.

Проблемам підготовки і перепідготовки сучасного педагога, різноманітним аспектам формування професійної компетентності вчителя присвячено багато досліджень українських та зарубіжних науковців, зокрема І. Беха, О. Гаврилова,

О. Дубасенюк, С. Сисоєвої, В. Хітрюк та ін. Проблема підготовки асистентів учителів стала предметом вивчення вітчизняних вчених, серед яких В.Бондар, Л.Дробот, В.Засенко, Т.Ілляшенко, А.Колупаєва, В.Синьов, Т.Скрипник, Н.Стадненко, О.Таранченко, В.Тарасун та інші.

Мета нашого дослідження полягає у розкритті спеціальних професійних компетентностей асистента вчителя як його інтегральної характеристики, що визначає здатність вирішувати професійні завдання в умовах інклюзивного навчання.

Основний матеріал. Сьогодні асистентами вчителів працюють фахівці, які не отримали відповідної підготовки у вищому навчальному закладі, отже, намагаються самостійно зорієнтуватись у специфіці професії. Усі вони потребують термінової допомоги в питаннях розширення уявлень про основні принципи організації інклюзивного навчання, специфіку співпраці з учителем у класі, особливості розробки та реалізацію індивідуальної програми розвитку, диференціацію навчання в інклюзивному класі, налагодження ефективної співпраці з батьками дітей з особливими освітніми потребами. Їм потрібні додаткова інформація про особливості розвитку дітей, різні види порушень і поведінкових проявів, можливості врахування специфіки розвитку та вміння ефективно реалізувати стратегію їхнього залучення, підтримку та стимулювання в навчальному середовищі [2].

Так, в описі посадових обов'язків асистента вчителя зазначається, що асистент учителя забезпечує соціально-педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами: разом з учителем класу проводить навчальні, виховні, соціально-адаптаційні заходи, запроваджуючи ефективні форми їх проведення, допомагає дитині при виконанні навчальних завдань, залучає учня до різних видів навчальної діяльності; у складі групи фахівців бере участь у розробці та виконанні індивідуальної програми розвитку дитини; адаптує навчальні матеріали з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності дитини з особливими освітніми потребами [2].

Враховуючи вище зазначене можна виокремити сукупність

взаємопов'язаних **компонентів педагогічних компетентностей асистента вчителя** [1]:

- **мотиваційний** (постійне системне підвищення свого професійний рівня, педагогічної майстерності, загальної культури);
- **когнітивний** (знати основи законодавства України про освіту, соціальний захист; міжнародні документи про права людини й дитини; державні стандарти освіти; нормативні документи про питання навчання й виховання; сучасні досягнення науки і практики в галузі педагогіки; психолого-педагогічні дисципліни; особливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами різного віку; ефективні методи, форми та прийоми роботи з дітьми);
- **операційний** (використовувати індивідуальний і диференційований підхід; застосовувати рівні адаптації навчального та фізичного навантаження; володіти сучасними технічними засобами та корекційним обладнанням; уміти застосовувати професійні знання у практичній діяльності; здійснювати педагогічний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання; разом з іншими фахівцями складати індивідуальну програму розвитку дитини; вміти налагоджувати міжособистісні стосунки між усіма суб'єктами навчально-виховної діяльності);
- **рефлексивний / прогностичний** (вести спостереження та аналізувати динаміку розвитку учня; на основі вивчення актуального та потенційного розвитку дитини брати участь у розробці індивідуальної програми розвитку та її виконання; здійснення оцінювання навчальних досягнення учнів).

Враховуючи необхідність забезпечення інклюзивного навчання кваліфікованими спеціалістами одним із провідних напрямів діяльності Комунального вищого навчального закладу Київської обласної ради “Академія неперервної освіти” є підготовка асистентів учителів до роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку в умовах загальноосвітніх навчальних закладів шляхом проведення тренінгів, семінарів, курсів підвищення кваліфікації.

Для ефективної організації підготовки спеціалістів у системі підвищення кваліфікації використовуємо професіограму асистента вчителя з метою більш точного визначення переліку дисциплін, які включено до навчально-тематичних планів курсів підвищення кваліфікації, побудови навчальних планів та програм, визначення найбільш оптимальних форм та методів роботи [4]. Дана **професіограма** включає якості та характеристики особистості асистента учителя, зокрема: його гуманістичну, професійно-педагогічну та пізнавальну спрямованість діяльності; вимоги до психолого-педагогічної підготовки асистента учителя, що передбачають певний обсяг знань та умінь у галузі корекційно-розвивальної роботи; обсяг і зміст спеціальної підготовки; зміст методичної підготовки.

Підвищення кваліфікації асистентів учителів в курсовий період забезпечується реалізацією **програмно-методичного комплексу**: науково-методичний блок (курс лекцій); практичний блок (система завдань теоретичного, практичного та узагальнюючого характеру); дидактичний блок (ознайомлення із навчальними та корекційними програмами); контрольно-аналітичний блок (система тестових завдань та питань для самоконтролю; формування та постійне оновлення банку даних про кількісні та якісні показники кадрового забезпечення інклюзивного навчання) [5].

Організація роботи у міжкурсний період має забезпечити розв'язання таких **завдань**: вивчення асистентами учителів державних і нормативних документів про інклюзивне навчання в Україні, інструктивно-методичних документів; ознайомлення із теоретичними і практичними досягненнями педагогіки та психології; надання асистентам учителів інформації про результати наукових досліджень і перспективний педагогічний досвід у галузі навчання і виховання дітей із особливостями психофізичного розвитку; ознайомлення із новими педагогічними технологіями загальної та корекційної освіти; аналіз корекційного навчально-виховного процесу для постійного вдосконалення та оновлення змісту навчально-методичного забезпечення;

надання дієвої допомоги асистентам учителів у поглибленні, оновленні та розширенні рівня їх професійної підготовки відповідно до фахових потреб.

Передбачено диференційовані форми підвищення кваліфікації асистентів учителів у міжкурсний період: індивідуальні, групові та масові.

Висновки. Отже можемо зробити висновок, що спеціальні професійні компетентності визначають здатність асистента вчителя ефективно здійснювати професійну діяльність у специфічних умовах інклюзивного навчання. Компетентність асистента вчителя включає сукупність взаємопов'язаних компонентів: мотиваційного, когнітивного, операційного та рефлексивного.

Враховуючи вище зазначене, спеціальні професійні компетентності асистентів учителів – це інтегративне особистісне утворення, що зумовлює здатність здійснювати професійні функції у процесі інклюзивного навчання, враховуючі специфічні освітні потреби учнів і забезпечуючі включення дитини з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітнє середовище, та створення в закладі умов для її розвитку.

Список використаних джерел

1. Богданова І. М. Оновлення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів на основі застосування інноваційних технологій / І. М. Богданова // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 4 (17). – С. 174–185.
2. Дятленко Н. М., Софій Н. З. Асистент учителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій, О. В. Мартинчук, Ю. М. Найда; за заг. ред. М. Ф. Войцехівського. – К.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015. – 172 с.
3. Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників : наказ Міністерства освіти і науки України від 06 жовтня 2010 року № 930 [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua

4. Радионова Н. Ф., Тряпицына А. П. Перспективы развития педагогического образования: компетентностный подход / Н. Ф. Радионова, А. П. Тряпицына // Человек и образование. – № 4, 5. – 2006. – С. 8–9.
5. Хафизуллина И. Н. Формирование инклюзивной компетентности будущих учителей в процессе профессиональной подготовки : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук : 13.00.08 / Ильмира Наильевна Хафизуллина. – Астрахань, 2008. – 46 с.